

Stor låsbräken

specialinventering gav många nya fynd

Senast ett fynd av stor låsbräken *Botrychium virginianum* rapporterades från Uppland i Artportalen var 2009, och senaste nyfyndet av en lokal här gjordes 2003. Därför undrade vi om arten fortfarande etablerar sig i ungskogar i landskapets norra del, som varit känd som artens kärnområde i landet tillsammans med angränsande delar av Gästrikland.

Några nedslag i lämpliga områden i Älvkarleby kommun i mitten av juli 2016 av författarna samt Jan Edelsjö, Joakim Ekman, Tommy Löfgren och Björn Söderström gav fem nya lokaler med sammanlagt över

1 100 exemplar. Däribland en lokal på Marma skjutfält som Tommy fann, och som höll inte mindre än 650 individer – landets hittills största räknade antal på en lokal någonsin. Särskilt anmärkningsvärt var att drygt 80 % av plantorna (540 ex) bar sporgömmeställning. På öppna lokaler med nyetablerade bestånd, liksom i äldre förekomster i slutna ungskogar, utgörs majoriteten av plantorna vanligtvis av små, sterila bladskivor.

Som om detta inte var nog påträffade Åsa Olofsson arten i kanten av en skogsbilväg i Skogs-Tibble, väster om Uppsala 14 juli – det första fyndet någonsin

Typisk miljö för stor låsbräken i Norduppland, med bland annat piprör och örnbräken. Foto: Sebastian Sundberg

Sundberg, S & Ståhl, P. 2016. Stor låsbräken –specialinventering gav många fynd – Fauna och Flora 111(3): 20–21.

i Uppsala kommun. Denna lokal visade sig senare hålla 117 exemplar, varav sju fertila, på en yta av endast 2×4 m. Denna lokal skiljer sig från de gängse genom att inte vara utpräglad kalkrik. Två nya lokaler har också hittats i Gästrikland i sommar. Sammantaget indikerar årets fynd av stor låsbräken att avsaknaden av nyfynd inom artens utbredningsområde (kalktrakter från norra Götaland upp till Norrbottens kustland) under senare år snarare beror på att arten inte har eftersökts i lämpliga miljöer än på att 2016 skulle ha varit ett exceptionellt bra år för arten.

Den som känner sig hugad att göra ytterligare spännande nyfynd av stor låsbräken bör ge sig ut och leta i frodiga, friska/fuktiga och kalkrika ungsskogar, helst 5–20 år gamla och i något sluttande terräng, med vegetation dominerad av piprör *Calamagrostis arundinacea* (eller berggrör *C. epigeios*) och hästhov samt med inslag av vårärt, blåsippa och andra kalkgynnade växter. Det krävs ofta en hel del tid och tålamod, samt en gnutta tur, innan man hittar arten i dessa besvärliga miljöer. En pinne för att lyfta undan nedhängande gräs är bra att ha, särskilt om man är ute efter mid-

sommar, då plantorna i allmänhet är dolda av vegetationen. Om du hittar en fertil planta kan det löna sig att leta extra noga, eftersom det då oftast finns flera små, vegetativa plantor i närheten! Ett blad är en individ, då varje groende spor (och den befruktad thallus som utvecklas från den) endast ger upphov till en bladskiva. Om du vill läsa mer, se Ståhl (1990, 1998). ■

**Sebastian Sundberg
och Peter Ståhl**

E-post:

Sebastian.Sundberg@slu.se
peter.b.stahl@gmail.com

Litteratur

- Ståhl, P. 1990. Stor låsbräken, *Botrychium virginianum* – en ungskogsstrateg. – Svensk Botanisk Tidskrift 84: 23–36.
Ståhl, P. 1998. Etablering av stor låsbräken, *Botrychium virginianum*, på ett hygge i Gästrikland. – Svensk Botanisk Tidskrift 92: 81–82.

Stor låsbräken Botrychium virginianum är rödlistad som Sårbar (VU). Notera den lilla, sterila bladskivan vid basen av den stora, fertila. År 2016 hittades flera nya lokaler för arten i Norduppland. Foto: Sebastian Sundberg